

Adam Niewiadomski
Uniwersytet Warszawski

STATUS PRAWNY KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA¹

Gospodarowanie nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa w Polsce po 1989 r. przeszło liczne zmiany, niejednokrotnie o charakterze rewolucyjnym². Powołanie specjalnej agencji państwowej w 1992 r. było poprzedzone wydaniem ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa³. Prace nad tą ustawą przebiegały od samego początku okresu transformacji ustrojowej i polegały na wypracowaniu koncepcji zagospodarowania ponad 4 mln ha państwowej ziemi rolnej.

W nauce prawa podkreśla się, że wiele przyjętych w 1991 r. pomysłów na gospodarowanie państwowymi nieruchomościami rolnymi zaczerpnięto z rozwiązań niemieckich⁴: nie tylko sam sposób funkcjonowania Agencji Własno-

¹ Dofinansowano z dotacji na prowadzenie badań naukowych przez młodych naukowców na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

² H. Rudnicki, *Przemiany strukturalne w polskim rolnictwie w okresie transformacji systemowej*, (w:) T. Borecki i in. (red.), *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie, księga pamiątkowa z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Mieczysława Adamowicza*, Warszawa 2005, s. 177; P. Czechowski, M. Możdżeń-Marcinkowski, *Ewolucja własności rolniczej Skarbu Państwa*, „Studia Iuridica Agraria” 2002, t. III, s. 61.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1491, z późn. zm.

⁴ Por. *Gesetz über die structurelle Anpassung der Landwirtschaft an die soziale und ökologische Marktwirtschaft in der DDR* tzw. *Landwirtschaftsanpassungsgesetz* (ustawa o dostosowaniu rolnictwa) – BGBl. I. Nr. 42/90; (Dz.U. I 1990, nr 42), a także W. Quaisser, *Prywatyzacja w Polsce i w Niemczech Wschodnich: doświadczenia i wnioski dla Europy*, (w:) B. Błaszczyk, R. Woodward, W. Quaisser (red.), *Prywatyzacja w Polsce i w Niemczech Wschodnich*, Warszawa 1997, s. 13; J. Schöne, *Frühling auf dem Lande? Die Kollektivierung der DDR-Landwirtschaft*, Berlin 2005, s. 40–72; O. Zinke, *Die Transformation der DDR-Agrarverfassung in der Zeit von 1945 bis 1960/61. Die agrarpolitische Konzeption der SED sowie die ordnungspolitische institutionellen und sozialökonomischen Auswirkungen der SED-Agrarpolitik*, Berlin 1999; S. Grykień, *Transformacja rolnictwa na obszarze wschodnich Niemiec*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 1999, nr 1, s. 50; W. Ziętara, *Skutki przekształceń własnościowych w rolnictwie Wschod-*

ści Rolnej Skarbu Państwa⁵, lecz także instytucję powiernictwa⁶ jako sposobu na zagospodarowanie państwowych terenów rolnych⁷. Dyskusja nad kształtem gospodarowania nieruchomościami rolnymi oraz funkcjonowaniem podmiotów powołanych do przekształceń trwa w Polsce od ponad 27 lat⁸. Praktycznie każdy rząd po 1989 r. wprowadził mniejsze lub większe zmiany zarówno w funkcjonowaniu Agencji, jak też w jej zadaniach oraz kierunkach rozwoju.

Kształt gospodarowania nieruchomościami rolnymi w Europie jest zróżnicowany. W większości państw istnieją instytucje wyspecjalizowane w uczestniczeniu w obrocie nieruchomościami. Przykładowo tylko można wskazać hiszpańską IRYDA, francuski SAFER, czy niemiecki BVVG. Wszystkie te instytucje zajmują się pomocą dla rolników w jak najkorzystniejszym wykorzystaniu dla celów rolnych posiadanych przez nich nieruchomości. Przypisane im zadania jednakże nie ingerują w znaczący sposób w prawo własności nieruchomości rolnych. Forma organizacyjna tych instytucji jest zróżnicowana – od podmiotów państwowych, poprzez agencje, do spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Istnienie podobnej instytucji w Polsce nie jest niczym nadzwyczajnym. Problemem mogą się okazać jedynie nadmierne kompetencje powoływanych podmiotów, w szczególności w odniesieniu do obrotu prywatnoprawnego.

Ingerencja w obrót nieruchomościami rolnymi w Europie została podkreślona w rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie aktualnego stanu koncentracji gruntów rolnych w UE: jak ułatwić rolnikom dostęp

nich Krajów Związkowych Niemiec, „Agroprzemiany” 1999, nr 11, s. 4–7; R. Dieman, S. Bauer, *Development of Land Use in Rural Areas in East Germany Since 1989*, (w:) *Analysis of Landscape Dynamics- Driving Factors Related to Different Scales*, Leipzig–Halle 1993, s. 42–50; M. Wollkopf, *Agro-Structural Change Within the Former East-German/West-German Border Region of the New Federal States*, Lipsk 1995; W. Bayer, *Rechtsprobleme der Restrukturierung landwirtschaftlicher Unternehmen in den neuen Bundesländer nach 1989*, Berlin 2003, s. 32; J. Warbeck, *Die Umwandlung der DDR-Lanwirtschaft im Prozeß der Deutschen Wiedervereinigung*, Frankfurt am Main 2001, s. 159; G. Wallbrecher, *Nutzungsverhältnisse bei ehemaligen LPGen und ihre Beendigung*, Köln–Berlin–Bonn–München 1996; F. Theisen, W. Winkler, *Zehn Jahre Landwirtschaftsanpassungsgesetz*, Köln–Berlin–Bonn–München 2001.

⁵ T. Olko-Bagieńska, J. Prygies, *Rola i zadania AWRSP w procesie transformacji własnościowej rolnictwa państwowego. Materiały konferencyjne*, Warszawa 1992.

⁶ W. Quaisser, B. Venhor, *Privatisierung in Polen*, (w:) St. Breidenbach (red.), *Handbuch Wirtschaft und Recht in Osteuropa*, Monachium 1992.

⁷ B. Tańska-Hus, T. Nietupski, *Przekształcenia własnościowe i strukturalne w rolnictwie państwowym. Próba oceny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu” 1998, nr 346, s. 248; S. Prutis, *Formy prawne dysponowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa*, (w:) A. Stelmachowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa 2006, s. 217.

⁸ S. Kowalczyk (red.), *Założenia i kierunki przekształceń ANR*, maszynopis powielony ANR, Warszawa 2007, s. 4–5; J. Urbanowski, *Bez szczególnych emocji*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2), s. 17; J. Pyrgies, *Umiarkowane sukcesy i porażki*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2), s. 27.

do gruntów⁹. W pkt 1 Parlament Europejski „przypomina, że kwestia gruntów, zarządzania nimi oraz przepisy dotyczące planowania przestrzennego leżą w kompetencji państw członkowskich; w związku z powyższym zachęca państwa członkowskie do lepszego uwzględnienia w prowadzonej przez nie polityce publicznej kwestii zachowania gruntów rolnych, zarządzania nimi i ich przekazywania”. Takie podejście odpowiada realizowanym w Polsce zadaniom Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) jako głównego podmiotu, który kształtuje przestrzeń rolną poprzez instrumenty oddziałujące na obrót nieruchomościami rolnymi.

Ponadto Parlament Europejski w pkt 11 cytowanej rezolucji „przyznaje, że o ile polityka gruntowa leży zasadniczo w gestii państw członkowskich, mogą mieć na nią wpływ WPR [wspólna polityka rolna – *przyp. red.*] lub odnośne obszary polityki, co z kolei wpływa poważnie na konkurencyjność gospodarstw rolnych na rynku wewnętrznym; jest zdania, że polityka gruntowa musi przyczynić się do zapewnienia w stosownych ramach dużego, sprawiedliwego i równego rozproszenia własności gruntów, dostępu do ziemi oraz statusu dzierżawy gruntu, ponieważ ma to bezpośredni wpływ na warunki życia i pracy oraz jakość życia na wsi; zwraca uwagę na ważną społecznie funkcję własności gruntu i zarządzania gruntami przez pokolenia, jako że likwidacja gospodarstw i miejsc pracy prowadzi do upadku tradycyjnego rolnictwa europejskiego oraz obszarów wiejskich, a przez to w perspektywie ogólnospołecznej skutkuje niepożądanymi zmianami strukturalnymi”. Oznaczać to może nie tylko krajowe, lecz także europejskie zainteresowanie kształtem struktury własnościowej i dzierżawnej dotyczących nieruchomości rolnych.

W końcu w pkt 14 rezolucji Parlament Europejski „dostrzega znaczenie małych gospodarstw rodzinnych dla życia wiejskiego, ponieważ odgrywają one aktywną rolę w strukturze gospodarczej obszarów wiejskich poprzez zachowywanie dziedzictwa kulturowego i wiejskiego stylu życia, wspieranie życia społecznego na obszarach wiejskich, zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych, oprócz wytwarzania dostatecznej ilości zdrowej żywności wysokiej jakości, oraz poprzez zapewnianie dużego rozproszenia własności gruntów na tych obszarach; zwraca uwagę na problemy pojawiające się przy przekazywaniu gospodarstw z pokolenia na pokolenie, zwłaszcza kiedy gospodarstwo przechodzi w ręce innej rodziny, i wzywa państwa członkowskie do gromadzenia informacji o tych zjawiskach oraz do stworzenia ram prawnych pozwalających rozwiązywać takie problemy”. Takie ramy prawne są tworzone w Polsce od 2003 r., a od 2016 r. w szybkim trybie. Ochrona gospodarstwa rodzinnego staje się kluczowym elementem uzasadnienia funkcjonowania nowych ogra-

⁹ Zob. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0197+0+DOC+XML+V0//PL&language=PL> (dostęp: 12.12.2017 r.).

niczeń i przepisów nie tylko w Polsce, lecz także w całej Unii Europejskiej zgodnie z przyjętą rezolucją.

Funkcje i zadania Agencji¹⁰ ewoluowały od typowej prywatyzacji¹¹ i gospodarowania mieniem państwowym¹² przede wszystkim w formie dzierżawy, poprzez rozszerzanie od 2003 r. (od wydania ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego¹³) działania Agencji (w zmienionej nazwie Agencji Nieruchomości Rolnych) na obrót prywatnoprawny¹⁴. W 2016 r.¹⁵ wpływ Agencji na kształtowanie obrotu nieruchomościami rolnymi znacznie wzrósł przez uzależnienie każdej transakcji zbycia nieruchomości rolnych prywatnoprawnych od spełnienia odpowiednich wymogów podmiotowych i przedmiotowych lub uzyskania zgody Prezesa ANR w formie decyzji administracyjnej. Określono także czasowy, pięcioletni zakaz sprzedaży nieruchomości rolnych państwowch.

Wprowadzone nowe regulacje w głównym uzasadnieniu miały stanowić ochronę polskiej ziemi rolnej przed ich przeznaczaniem na cele nierolne i nabywaniem przez podmioty, które traktują ziemię rolną jako lokatę kapitału. Nie bez znaczenia pozostawał fakt, że nowe regulacje weszły w życie w przeddzień zakończenia 12-letniego okresu przejściowego dotyczącego ograniczeń w nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców pochodzących z krajów Unii Europejskiej. Należy podkreślić, że wprowadzone zasady obrotu ziemią rolną w 2016 r. w równym stopniu dotyczą Polaków, jak również obywateli innych państw Unii Europejskiej. Co do zasady mają one preferować nabywanie ziemi rolnej przez rolników indywidualnych prowadzących gospodarstwa rodzinne. Ma to sprzyjać pozostawianiu ziemi rolnej w rękach wykwalifikowanych podmiotów i zapewnić odpowiednią dochodowość gospodarstw rodzinnych. Preferuje się także wyraźnie model gospodarstwa mieszczący się w normie obszarowej pomiędzy 1 a 300 ha użytków rolnych.

¹⁰ M. Możdżeń-Marcinkowski, *Agencja Nieruchomości Rolnych*, Kraków 2003, s. 50–53; A. Leopold, *Narodziny Agencji*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2), s. 5–6; J. Drygalski, *Dlaczego powołano Agencję*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2), s. 11; M. Zwolińska, *Wiele się udało*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2), s. 20; S. Prutis, *Restrukturyzacja i prywatyzacja rolnictwa państwowego – 5 lat doświadczeń*, (w:) *Polskie prawo rolne na progu Unii Europejskiej*, Białystok 1998, s. 167 i n.

¹¹ E. Tomkiewicz, *Sprzedaż państwowych nieruchomości rolnych w aspekcie ulepszenia struktur rolnych*, „Wieś i Rolnictwo” 1994, nr 1, s. 115–129.

¹² A. Zadura, *Zarządzanie gruntami rolnymi w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2005, s. 47–48.

¹³ Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 2196, z późn. zm.).

¹⁴ A. Lichorowicz, *Regulacja obrotu gruntami rolnymi według ustawy z 11 kwietnia 2003 roku o kształtowaniu ustroju rolnego na tle ustawodawstwa agrarnego Europy Zachodniej*, „Studia Iuridica Agraria” 2005, t. IV, s. 7–30.

¹⁵ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 585, z późn. zm.).

Liczne problemy interpretacyjne oraz kwestia stosowania nowych przepisów nie doczekały się jeszcze stosownego orzecznictwa. Jednocześnie w latach 2015–2017 należy zauważyć spadek liczby transakcji związanych z nabyciem nieruchomości rolnych, a co za tym idzie, pewien spadek cen ziemi rolnej. Obecnie rolnicy nie sprzedają ziemi, bo albo im się to nie opłaca, albo nie mają uprawnionych podmiotów, którym mogliby powierzyć swoje nieruchomości. Problemy powstają również w praktyce notarialnej, gdzie to notariusz powinien sprawdzić odpowiednie przesłanki związane z nabyciem nieruchomości rolnych¹⁶.

Przyjęte w Polsce rozwiązania nieoczekiwanie znalazły pewne wsparcie w cytowanej we wstępie rezolucji Parlamentu Europejskiego, która w pkt 27 „zachęca wszystkie państwa członkowskie, aby korzystały z takich instrumentów regulacji rynku gruntów, które są już z powodzeniem stosowane w niektórych państwach członkowskich, zgodnie z postanowieniami Traktatów, takich jak państwowe zezwolenia na sprzedaż i dzierżawę ziemi, prawo pierwokupu, obowiązek prowadzenia przez dzierżawcę działalności rolniczej, ograniczenia prawa nabycia przez osoby prawne, ograniczenie liczby hektarów ziemi, które można nabyć, preferencje dla rolników, gromadzenie gruntów, indeksacja cen na podstawie dochodu z działalności rolniczej itp.”. Wymienia się tutaj przede wszystkim państwowe zezwolenia na sprzedaż ziemi, obowiązek prowadzenia działalności rolniczej czy prawo pierwokupu, które znajdują swoje umocowanie w polskiej ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego. Oczywiście, czy polskie mechanizmy prawne są tymi określonymi w rezolucji, czas pokaże. W szczególności w sytuacji, gdy do obecnej ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego Komisja Europejska zgłasza pewne, najdelikatniej mówiąc, zastrzeżenia.

Ustawodawca jednakże poszedł dalej i z dniem 1 września 2017 r. wydał dwie ustawy: z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa¹⁷ oraz z dnia 10 lutego 2017 r. – przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa¹⁸. Ustawy te, tworząc nowy twór instytucjonalny, jednocześnie kończą dotychczasowe funkcjonowanie Agencji Nieruchomości Rolnych oraz Agencji Rynku Rolnego. Z powołaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR) wiążą się nie tylko istotne problemy natury organizacyjno-technicznej związanej z powstaniem nowej państwowej osoby prawnej będącej agencją wykonawczą, lecz przede wszystkim liczne problemy prawne. Co do zasady status prawny KOWR określił sam ustawodawca jako państwową osobę prawną. Nie jest to żadna nowość w tym zakresie. Problemem jest jednak sposób

¹⁶ P. Księżak, J. Mikołajczyk (red.), *Nieruchomości rolne w praktyce notarialnej*, Warszawa 2017.

¹⁷ Ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 623).

¹⁸ Ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. – przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 624).

powstania tej osoby i przejęcie przez nią praw i obowiązków znoszonych Agencji: Nieruchomości Rolnych i Rynku Rolnego.

Poniżej zostaną przedstawione nie tylko wybrane, najważniejsze kwestie wpływające na kształtowanie pozycji ustrojowej KOWR, lecz także oddziaływające na prawa i obowiązki podmiotów podlegających funkcjonowaniu KOWR.

Pierwszy problem, jaki się rysuje, to szeroki katalog zadań KOWR. W art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wskazano, że: „Krajowy Ośrodek realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich”. Oznacza to, że zadania nowego podmiotu wykraczają daleko dalej niż tradycyjne funkcje dotychczasowej ANR. Potwierdza to zresztą bogaty katalog zadań określony w ust. 2 cytowanego artykułu. Wśród dwudziestu rodzajów różnych zadań KOWR można znaleźć tak odległe od siebie funkcje, jak: tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych (pkt 1); obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne (pkt 4); inicjowanie prac urzędniowo-rolnych (pkt 7); monitorowanie: produkcji biogazu rolniczego, rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, produkcji biopłynów (pkt 11); obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (pkt 13); udzielanie dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych z krajowych środków finansowych (pkt 18 – obecnie już uchylony)¹⁹.

¹⁹ Całość zadań określonych w ustawie to: „1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych; 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa; 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze; 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne; 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne; 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa; 7) inicjowanie prac urzędniowo-rolnych; 8) popieranie organizowania na gruntach Skarbu Państwa gospodarstw rolnych; 9) wykonywanie praw z udziałów i akcji; 10) wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie; 11) monitorowanie: a) produkcji biogazu rolniczego, b) rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, c) produkcji biopłynów; 12) gromadzenie informacji dotyczących istniejącej, będącej w budowie lub planowanej infrastruktury energetycznej służącej do wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz biokomponentów, o których mowa w ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz.U. z 2017 r. poz. 285 i 624); 13) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych; 14) gromadzenie, analiza i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych; 15) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych; 16) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych, z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw: rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi; 17) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą; (...) 20) uczestnictwo, jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, w realizacji programu operacyjnego Europejskiego Funduszu

Co prawda, większość zadań dotychczasowej Agencji Rynku Rolnego przejmują Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), ale z powyższego tylko wybranego wyliczenia wynika, że KOWR będzie miał również pewną część zadań związanych także z funkcjonowaniem rynku rolnego. Taki katalog zadań powoduje co najmniej dwa poważne problemy. Pierwszy z nich to kwestia, czy jedna instytucja, która z natury rzeczy jako agencja wykonawcza powinna być wyspecjalizowana, będzie w stanie zrealizować wszystkie zadania. Dość wspomnieć, że ust. 3 cytowanego art. 9 wskazuje, że: „Krajowy Ośrodek wykonuje również zadania inne niż wymienione w ust. 2, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią”. Oznacza to, że do powyższych zadań należy chociażby doliczyć dotychczasowe kompetencje decyzyjne prezesa ANR wynikające z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w zakresie oddziaływania na obrót nieruchomościami rolnymi w Polsce. Zresztą takich zadań będzie z pewnością więcej, biorąc pod uwagę, że przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa zmieniają 43 inne ustawy w zakresie zadań, kompetencji i pozycji nowego Ośrodka. Tak liczne zmiany prawne pogłębiają jedynie chaos prawny.

Powstaje pytanie, czy KOWR – będący agencją wykonawczą – będzie w stanie sprostać organizacyjnie i prawnie postawionym przed nim zadaniom? W zakresie odpowiedzi na to pytanie trzeba wykazać daleko posunięty sceptycyzm. Dość krótki okres *vacatio legis* i trwające rozszady kadrowe związane z wykonaniem ustawy z pewnością nie sprzyjają pozytywnej odpowiedzi na sposób wykonywania powyższych zadań, przynajmniej w początkowym okresie funkcjonowania KOWR. Ponadto połączenie tak odległych dziedzin jak gospodarowanie nieruchomościami rolnymi i działania w zakresie promocji mleka wymagają różnych instrumentów prawnych do realizacji zadań. Powstaje również problem specjalizacji KOWR, który poprzez szeroki zakres działania może nie sprostać wykonywaniu zadań określonych w ustawie.

Drugi problem wynikający z katalogu zadań KOWR to kwestia możliwości funkcjonowania w przyszłości jako agencja unijna posiadająca akredytację. Co prawda większość zadań związanych z funkcjonowaniem KOWR w ramach Wspólnej Polityki Rolnej przeniesiono do posiadającej już akredytację Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, ale chociażby w art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wskazano, iż zadaniem KOWR jest „uczestnictwo, jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, w realizacji programu operacyjnego Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz.Urz. UE L 72 z 12.03.2014, str. 1)”. Powstaje

Pomocy Najbardziej Potrzebującym, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz.Urz. UE L 72 z 12.03.2014, str. 1)”.

pytanie, czy KOWR w obecnym kształcie będzie w stanie zrealizować te zadania o charakterze europejskim. Problem ten zauważa również Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi, wskazując, że: „Również realizacja zaleceń Komisji Europejskiej, które mówią, aby koncentrować agencje rolnicze, zmniejszając ich liczbę, jest zasadna. Teraz będzie jedna agencja płatnicza. Troska moja jest taka – czy wszystkie procesy akredytacyjne, które wynikają z przyjmowanych przez nas ustaw zostaną przeprowadzone bez szczególnych perturbacji? Trudno wyobrazić sobie, aby wprowadzane przez nas zmiany prawne mogły przyczynić się do tego, że powstaną bariery ze strony Komisji Europejskiej. Nie o to nam chodzi. Dlatego praca przed Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa jest wielka. Potrzebne jest wsparcie ze strony resortu, aby niezbędne korekty akredytacji udało się uzyskać”²⁰. Praca nad „korektami” akredytacji, choć takie pojęcie nie jest w prawie znane, toczy się bardzo powoli. Może okazać się, że ARiMR jako agencja płatnicza nie będzie w stanie spełnić odpowiednich wymogów na czas, tak aby producentom rolnym wypłacić odpowiednie środki w odniesieniu do rynku rolnego.

Powyższych wątpliwości nie rozwiewa wydane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarządzenie nr 11 z dnia 27 marca 2017 r. w sprawie określenia zakresu działań w celu przejęcia zadań, które z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa będą realizowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, oraz w sprawie sposobu realizacji tych działań i środków niezbędnych do ich wykonywania²¹. Wynikają z niego tylko zasady współpracy pomiędzy prezesami istniejących agencji i pełnomocnikiem rządu. Niestety nie ma w tym zakresie informacji o podejmowanych działaniach prowadzących do uzyskania odpowiednich akredytacji. Z pewnością sprawa ta będzie rozwojowa.

W tym kontekście powstały do niedawna też problemy, czy określone zadanie KOWR na rynku mleka, który jest rynkiem podlegającym regulacjom wspólnotowym, nie będzie poczytane jako niedozwolona pomoc publiczna w zakresie wspierania rynku mleka. Wymaga to ponownej pogłębionej analizy prawnej dotyczącej nie tylko rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007²², lecz także orzecznictwa europejskiego w tym zakresie. Jest to tym bardziej zasadne, że w art. 55 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wskazano, że KOWR „wykonuje czynności związane z kwotowaniem produkcji mleka i z przekroczeniem kwot produkcyjnych na rynku mleka w roku kwotowym 2014/2015”. Oznacza to wykonywanie zadań agencji płatniczej, co do

²⁰ Zob. <http://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyn.xsp?sknr=RRW-116> (dostęp: 12.12.2017 r.).

²¹ Dz.Urz. MRiRW z 2017 r., poz. 4.

²² Dz.Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 671, z późn. zm.

których KOWR nie ma obecnie akredytacji europejskich. Nie zmienia tego faktu nawet zniesienie kwot mlecznych²³.

Problemem jest też kwestia organizacyjna KOWR. Pierwsza podstawowa sprawa dotyczy tego, ile organów ma KOWR. Artykuł 4 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wskazuje, że: „Organem Krajowego Ośrodka jest Dyrektor Generalny, który kieruje Krajowym Ośrodkiem i reprezentuje go na zewnątrz”. Rozwiązanie to, obowiązujące aktualnie w ANR, czy też w innych agencjach rolnych, nie budzi większych wątpliwości, prowadząc do jednoosobowego ośrodka decyzyjnego i wyraźnie umiejscowionej odpowiedzialności za funkcjonowanie KOWR. Problem jednak wydaje się ciekawy, kiedy zapoznamy się z art. 47 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa. W typowym przejściowym przepisie określono, że: „Wszczęte przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy postępowania niezakończone decyzją ostateczną oraz inne postępowania prowadzone na podstawie ustaw zmienianych w art. 5, art. 7, art. 8, art. 11, art. 12, art. 14, art. 17, art. 19, art. 21–25, art. 28, art. 32, art. 35 i art. 37–40 przez Prezesa Agencji Nieruchomości Rolnych, dyrektora oddziału terenowego Agencji Nieruchomości Rolnych i Agencję Nieruchomości Rolnych, zwanych dalej «organami ANR», oraz Prezesa Agencji Rynku Rolnego i dyrektora oddziału terenowego Agencji Rynku Rolnego, zwanych dalej «organami ARR», prowadzą, z dniem wejścia w życie tej ustawy, stosownie do swojej właściwości Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa i dyrektor oddziału terenowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, zwani dalej «organami KOWR», oraz Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i kierownik biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zwani dalej «organami ARiMR»”.

Po lekturze tego przepisu okazuje się, że również dyrektor oddziału terenowego KOWR będzie organem w postępowaniach toczących się przed KOWR. Z punktu widzenia procedury administracyjnej niejasna pozycja ustrojowa dyrektora oddziału terenowego KOWR może okazać się sporym utrudnieniem dla obywateli, którzy mogą pogubić się w tym dość ciekawym rozwiązaniu kwestii uprawnień instancyjnych w określonych powyżej postępowaniach. *De lege ferenda* należałoby rozstrzygnąć o roli dyrektora oddziału terenowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jako organu KOWR. Tym bardziej że wątpliwości o liczbie organów w KOWR nie rozstrzyga art. 8 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, gdzie wskazano, że: „Dyrektor Generalny i dyrektorzy oddziałów terenowych Krajowego Ośrodka wydają decyzje admini-

²³ M. Sznajder, *Skutki likwidacji kwot mlecznych dla mleczarstwa polskiego*, Opinie i ekspertyzy. Kancelaria Senatu, Warszawa 2010; B. Czyżewski, M. Śmigala, *Instytucjonalne przesłanki rozwoju gospodarstw mleczarskich w Polsce*, „Journal of Agribusiness and Rural Development”, 2012, nr 3(25), s. 81–99.

stracyjne w zakresie określonym w odrębnych przepisach”. Oznaczałoby to, że w sferze postępowania administracyjnego KOWR posiada dwa organy – dyrektora oddziału terenowego i Dyrektora Generalnego KOWR.

Powyższy pogląd utwierdza art. 8 ust. 3 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa określający, że: „W postępowaniu administracyjnym organem wyższego stopnia w rozumieniu ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 23, 868, 996, 1579 i 2138) w stosunku do:1) dyrektorów oddziałów terenowych Krajowego Ośrodka – jest Dyrektor Generalny; 2) Dyrektora Generalnego – jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi”. Ta instancyjność dość wyraźnie rozstrzyga, że dyrektor oddziału terenowego KOWR jest organem KOWR – przynajmniej na potrzeby postępowania administracyjnego.

Wiele dyskusji na temat celowości wydania omawianych ustaw wzbudziły kwestie pracownicze dość szczegółowo opisane w art. 51 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa. Przyjęte tam rozwiązania w dość istotny sposób zmieniają umowy o pracę osób zatrudnionych w ANR i ARR. W szczególności wątpliwości może budzić ust. 7 przywołanego artykułu, który pozwala wygasić dotychczasowy stosunek pracy pracowników Agencji Nieruchomości Rolnych i pracowników Agencji Rynku Rolnego w dniu 31 sierpnia 2017 r.: w przypadku złożenia oświadczenia o odmowie przyjęcia warunków zatrudnienia zaproponowanych przez odpowiednie podmioty; w przypadku niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu zaproponowanych warunków; czy też jeżeli w terminie do dnia 31 maja 2017 r. nie zostanie im zaproponowane zatrudnienie na zasadach określonych w ustawie. Powstaje zatem pytanie, czy takie rozwiązania nie naruszają przepisów Kodeksu pracy odnoszących się do zasad rozwiązywania umów o pracę i ochrony pracownika. Ponadto nie określono żadnych obiektywnych przesłanek odnoszących się do zasad rozwiązania umów o pracę i uzasadnienia przyczyn dokonanych wyborów. Toteż w odbiorze społecznym może to zostać odczytane jako polityczna wymiana kadrowa.

Powyższe problemy organizacyjne wydają się jednak do przewyższenia, chociażby w zestawieniu z problemami prawnymi wynikającymi z ponownego powierzenia powiernictwa²⁴ nad nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Wynika to wprost z art. 5 ust. 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa: „Skarb Państwa powierza Krajowemu Ośrodkowi wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2”.

²⁴ A. Stelmachowski, *Modele własności i ich uwarunkowania społeczno-ustrojowe*, (w:) T. Dybowski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 3. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2007, s. 173–174; A. Kędzierska-Cieślak, *Powiernictwo (próba określenia konstrukcji prawnej)*, „Państwo i Prawo” 1977, z. 8–9, s. 44–54; A. Bieranowski, *Konstrukcja prawna Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa a stosunek powiernictwa*, „Rejent” 1998, nr 7–8, s. 125–137.

Obecnie ponad 1 mln ha ziemi rolnej znajdującej się w dyspozycji ANR jest w długoterminowych dzierżawach. W księgach wieczystych nieruchomości z mocy ustawy trzeba będzie dokonać zmian, wpisując na miejsce Agencji Nieruchomości Rolnych – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Budzi to poważne problemy prawne nieznaną do tej pory w Polsce szerszego zastosowania. Czy raz powierzone powiernictwo można powierzyć ponownie? Czy zmiana wpisów w setkach tysięcy ksiąg wieczystych może być dokonana w drodze ustawy? Z pewnością na orzeczenia w tych sprawach trzeba będzie jeszcze poczekać, bo ustawa dopiero zaczyna funkcjonować. Jednakże już dziś należy wyraźnie zasygnalizować powstałe problemy i podkreślić, że nie ułatwią one obrotu nieruchomościami państwowymi.

Powyższe problemy zdaje się zauważać ustawodawca. W trakcie prac nad ustawą wskazano podczas posiedzenia Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi: „Zaproponowane jest to po to, aby uniknąć wątpliwości interpretacyjnych. Art. 5 dotyczy tzw. prawa powiernictwa, czyli powierzenia obecnie Agencji Nieruchomości Rolnych prawa wykonywania własności w stosunku do mienia zasobu Skarbu Państwa, a przede wszystkim nieruchomości rolnych znajdujących się w tym zasobie. Aby uniknąć wątpliwości w przyszłości, że sukcesja obejmuje również to uprawnienie i nie doprowadzać do ponownego powierzenia przez Skarb Państwa nowej jednostce – Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa – tych samych uprawnień, ten artykuł ma właśnie takie brzmienie”²⁵. Problemy te nie zostały jednakże usunięte, a wątpliwości interpretacyjne nadal pozostają.

Zgodnie z art. 46 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa: „Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa wstępuje w ogół praw i obowiązków znoszonej Agencji Nieruchomości Rolnych”. Oznacza to również wstąpienie w prawa powiernika Skarbu Państwa. Taka zmiana powoduje liczne problemy. Powiernictwo będące z istoty tego stosunku prawnego oparte na zaufaniu jest przekazywane zupełnie innemu podmiotowi, niż ten, który je dzierżył przez 25 lat. Następuje to nie przez jego ponowne ustanowienie, lecz przekazanie.

Powyższe zmiany będą wymagały także zmian zawartych umów dzierżawnych i innych przewidzianych w ustawie o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Ingerencja ustawodawcy i przyjęta konstrukcja powiernictwa powodują, że stroną takich umów jest KOWR, a wcześniej ANR, która działała we własnym imieniu. Powstanie problem możliwości renegotiacji takich umów – zawieranych wszakże z innym podmiotem. Ustawodawca w przywołanym już art. 46 ust. 1 pkt 3 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wskazuje, że: „Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa staje się stroną umów i porozumień, których stroną jest Agencja Nieruchomo-

²⁵ Zob. <http://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyn.xsp?sknr=RRW-116> (dostęp: 12.12.2017 r.).

ści Rolnych”. Tak lakoniczny przepis bez odniesienia się do istoty powiernictwa może rodzić liczne problemy interpretacyjne w zakresie możliwości ingerencji ustawodawcy w swobodę umów.

Przedstawione powyżej wybrane problemy organizacyjne i prawne wymagają analizy, w sytuacji gdy KOWR rozpoczyna swoją działalność. Z pewnością szczytne deklarowane cele w uzasadnieniu do ustawy, które mają wspierać rolnictwo poprzez system rozwoju gospodarstw rodzinnych, wymagają dopracowania. Zasygnalizowane dość liczne wątpliwości interpretacyjne, w szczególności w odniesieniu do gospodarowania nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa lub też wykonywania niektórych zadań ARR, mogą niekorzystnie wpłynąć na rozwój rolnictwa w Polsce.

Obserwowane od 1991 r. zmiany w systemie gospodarowania nieruchomościami rolnymi wchodzi w nowy etap zarządzania i przyjętych zasad obrotu. Trzeba wyraźnie wskazać, że to państwo poprzez Dyrektora Generalnego KOWR będzie odgrywać centralną rolę w obrocie nieruchomościami rolnymi nie tylko państwowymi, lecz także prywatnymi. Przez to będzie ono mogło wpływać na stosunki własnościowe na wsi i kształtować funkcjonowanie gospodarstw rodzinnych. Powstaje tylko pytanie, czy w państwie o społecznej gospodarce rynkowej takie rozwiązania są z nią zgodne. Oceny w tym zakresie będzie musiała dokonać judykatura.

Formalnoprawny status KOWR jest dość jasny. Jako państwowa osoba prawna ma on swoje zadania, które powinien wykonywać zgodnie z przyjętymi zasadami ustawowymi. Jednakże przyjęte rozwiązania mogą zahamować rozwój rolnictwa w Polsce poprzez brak dobrze zorganizowanej i przygotowanej do pełnienia swojej funkcji administracji. Nie należy zapominać, że prawie każda transakcja zbycia nieruchomości rolnych jest przedmiotem zainteresowania KOWR. Tempo i zakres przyjętych zmian należy ocenić sceptycznie z uwagi na prawne i rzeczywiste problemy organizacyjne oraz funkcjonalne. Dość wspomnieć, że uchwalona w tym roku ustawa została zmieniona, zanim jeszcze w całości weszła w życie²⁶. Takie tempo legislacji nie sprzyja trwałości i pewności prawa. Z pewnością nie tylko utrudni funkcjonowanie nowej agencji, lecz także będzie powodowało dalsze problemy prawne. Będą one nieuniknione, a ich zapowiedź została sformułowana w uzasadnieniu projektu do ustawy: „Na podstawie projektowanej ustawy KOWR będzie instytucją przygotowaną strukturalnie i posiadającą odpowiednie kompetencje do tego, aby przejąć i twórczo rozwinąć zadania związane z doradztwem rolniczym, programami pomocowymi dla rolnictwa. KOWR docelowo będzie zarządzać także nowymi instrumentami wsparcia i stabilizowania sytuacji w rolnictwie, takich jak na przykład ochrona dochodów rolniczych, marketing rolny oraz scalanie i wymiana gruntów. Wyposażenie KOWR w kolejne

²⁶ Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1503).

zadania i kompetencje będzie wymagało dokonania w przyszłości kolejnych zmian przepisów. Przewiduje się, że nastąpi to dopiero po zakończeniu wdrażania obecnie projektowanych rozwiązań, tak aby nie zaburzyć płynnego przejęcia przez KOWR zadań wykonywanych obecnie przez ANR i części zadań wykonywanych obecnie przez ARR”.

Z powyższego zamiaru wynika, że proces ewolucji i docelowy model gospodarowania nieruchomościami rolnymi nie został osiągnięty. Kolejne zmiany powinny być jednak dokonywane wolniej i z większą rozwagą. Z pewnością będzie to z korzyścią dla efektów legislacyjnych.

BIBLIOGRAFIA

- Bayer W., *Rechtsprobleme der Restrukturierung landwirtschaftlicher Unternehmen in den neuen Bundesländer nach 1989*, Berlin 2003
- Bieranowski A., *Konstrukcja prawna Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa a stosunek powiernictwa*, „Rejent” 1998, nr 7–8
- Czechowski P., Możdżeń-Marcinkowski M., *Ewolucja własności rolniczej Skarbu Państwa*, „Studia Iuridica Agraria” 2002, t. III
- Czyżewski B., Śmigala M., *Instytucjonalne przesłanki rozwoju gospodarstw mleczarskich w Polsce*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2012, nr 3(25).
- Dieman R., Bauer S., *Development of Land Use in Rural Areas in East Germany Since 1989*, (w:) *Analysis of Landscape Dynamics – Driving Factors Related to Different Scales*, Leipzig–Halle 1993
- Drygalski J., *Dlaczego powołano Agencję*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2)
- Grykień S., *Transformacja rolnictwa na obszarze wschodnich Niemiec*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 1999, nr 1
- Kędzierska-Cieślak A., *Powiernictwo (próba określenia konstrukcji prawnej)*, „Państwo i Prawo” 1977, z. 8–9
- Kowalczyk S. (red.), *Założenia i kierunki przekształceń ANR*, maszynopis powielony ANR, Warszawa 2007
- Książak P., Mikołajczyk J. (red.), *Nieruchomości rolne w praktyce notarialnej*, Warszawa 2017
- Leopold A., *Narodziny Agencji*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2)
- Lichorowicz A., *Regulacja obrotu gruntami rolnymi według ustawy z 11 kwietnia 2003 roku o kształtowaniu ustroju rolnego na tle ustawodawstwa agrarnego Europy Zachodniej*, „Studia Iuridica Agraria” 2005, t. IV
- Możdżeń-Marcinkowski M., *Agencja Nieruchomości Rolnych*, Kraków 2003
- Olko-Bagińska T., Prygies J., *Rola i zadania AWRSP w procesie transformacji własnościowej rolnictwa państwowego. Materiały konferencyjne*, Warszawa 1992
- Prutis S., *Formy prawne dysponowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa*, (w:) A. Stelmachowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa 2006
- Prutis S., *Restrukturyzacja i prywatyzacja rolnictwa państwowego – 5 lat doświadczeń*, (w:) *Polskie prawo rolne na progu Unii Europejskiej*, Białystok 1998

- Pyrgies J., *Umiarkowane sukcesy i porażki*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2)
- Quaisser W., *Prywatyzacja w Polsce i w Niemczech Wschodnich: doświadczenia i wnioski dla Europy*, (w:) B. Błaszczyk, R. Woodward, W. Quaisser (red.), *Prywatyzacja w Polsce i w Niemczech Wschodnich*, Warszawa 1997
- Quaisser W., Venhor B., *Privatisierung in Polen*, (w:) St. Breidenbach (red.), *Handbuch Wirtschaft und Recht in Osteuropa*, Monachium 1992
- Rudnicki H., *Przemiany strukturalne w polskim rolnictwie w okresie transformacji systemowej*, (w:) T. Borecki i in. (red.), *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie, księga pamiątkowa z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Mieczysława Adamowicza*, Warszawa 2005
- Schöne J., *Frühling auf dem Lande? Die Kollektivierung der DDR-Landwirtschaft*, Berlin 2005
- Stelmachowski A., *Modele własności i ich uwarunkowania społeczno-ustrojowe*, (w:) T. Dybowski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 3. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2007
- Sznajder M., *Skutki likwidacji kwot mlecznych dla mleczarstwa polskiego*, Opinie i ekspertyzy. Kancelaria Senatu, Warszawa 2010
- Tańska-Hus B., Nietupski T., *Przekształcenia własnościowe i strukturalne w rolnictwie państwowym. Próba oceny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu” 1998, nr 346
- Theisen F., Winkler W., *Zehn Jahre Landwirtschaftsanpassungsgesetz*, Köln–Berlin–Bonn–München 2001
- Tomkiewicz E., *Sprzedaż państwowych nieruchomości rolnych w aspekcie ulepszania struktur rolnych*, „Wieś i Rolnictwo” 1994, nr 1
- Urbanowski J., *Bez szczególnych emocji*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2)
- Wallbrecher G., *Nutzungsverhältnisse bei ehemaligen LPGen und ihre Beendigung*, Köln–Berlin–Bonn–München 1996
- Warbeck J., *Die Umwandlung der DDR-Landwirtschaft im Prozeß der Deutschen Wiedervereinigung*, Frankfurt am Main 2001
- Wollkopf M., *Agro-Structural Change Within the Former East-German/West-German Border Region of the New Federal States*, Lipsk 1995
- Zadura A., *Zarządzanie gruntami rolnymi w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2005
- Ziętara W., *Skutki przekształceń własnościowych w rolnictwie Wschodnich Krajów Związkowych Niemiec*, „Agroprzemiany” 1999, nr 11
- Zinke O., *Die Transformation der DDR-Agrarverfassung in der Zeit von 1945 bis 1960/61. Die agrarpolitische Konzeption der SED sowie die ordnungspolitischeinstitutionellen und sozialökonomischen Auswirkungen der SED-Agrarpolitik*, Berlin 1999
- Zwolińska M., *Wiele się udało*, „Agroprzemiany” 2002, nr 2 (1,2)

LEGAL STATUS OF THE NATIONAL CENTER FOR AGRICULTURE SUPPORT

Summary

The article defines the basic organizational and legal problems which apply to the agricultural law because of establishing the National Center for Agricultural Support in 2017. This agency will be a major state-owned agricultural entity not only engaged in real estate but also in some agricultural or agri-food sector activities. The initial legal analysis of the adopted solutions as a part of the action of the KOWR i.e. National Center for Agricultural Support on the trust basis has been completed. The evolution of agricultural property has lasted for at least 27 years. The described problems are its subsequent stages.

KEYWORDS

Agricultural law, agricultural land trade, paying agency, agricultural agency, support for agriculture

SŁOWA KLUCZOWE

prawo rolne, obrót nieruchomościami rolnymi, agencja płatnicza, agencja rolna, wsparcie rolnictwa